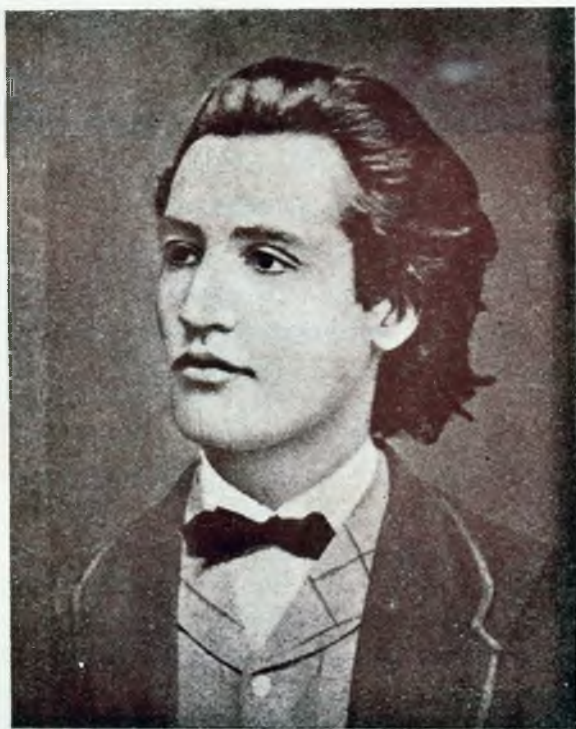

MIHAI EMINESCU

5

Lămuriri pentru viața și opera lui Eminescu

5

EMINESCU LA 19 ANI

Redacția și Administrația : Cernăuți, str. Arh. E. Popovici 4

Apare în 4 fascicule pe an — Abonamentul 150 lei pe an
Se desface numai în abonament ! — Nu face schimb cu nici o
publicație periodică !

5

MIHAI EMINESCU

5

Lămuriri pentru viața și opera lui Eminescu

redactate cu concursul lui

GH. BOGDAN-DUICĂ și G. IBRĂILEANU
de

LECA MORARIU

Tudor Vianu: Poesia lui Eminescu

(Note critice)

„Voluptate și durere“

Capitolul cu acest titlu se ocupă cu un fenomen psihologic predominant la Eminescu; fenomenul complex al durerii și voluptății „se produce la Eminescu în trei împrejurări, cu prilejul *muzicii*, al *iubirii* și al *morții*“. Acest sentiment constant Eminescu „il împarte cu mulți poeți *romantici*“, deși „il nuantează în felul său propriu“. Se citează Chateaubriand, Tieck, Novalis, Hölderlin. Apoi ni se afirmă: „Îmbinarea voluptății cu a durerii are o însemnătate *deosebită* în *romantism*. Ea este un document și o ilustrație a acelei culturi a sentimentului pe care *romanticii au instaurat-o*¹⁾“. Imediat ni se *explică* apoi pricina pentru care *romantismul* ar fi îmbinat cele două valori care'n viața practică se resping; pricina este că romantismul „adoptă față de viața sentimentală o atitudine *estetică*, în care valorificarea ei practică nu mai joacă *niciun* rol. *Sentimentul nu mai e trăit, ci degustat* . . . Romanticii sunt niște *estefi* ai vieții sentimentale“, deci polii opuși (de ex. plăcerea și neplăcerea) găsesc în ei că¹ de unire.

Lăsând la o parte amănunțele capitolului (la care s'ar putea să revin) observ numai că fenomenul *nu* a fost „instaurat“ abia de romantici, pentru că este — ca ceva *normal* la toți oamenii — mult mai vechiu și în literatură, și că estetizarea nici aici nu a putut avea alt izvor decât însași *viața* poezilor, care *practic*, real, au împreună cei doi poli înălțați apoi în poesia lor, estetizați.

¹⁾ Adecă: au *introdus-o*! — Gh. B.-D.

Pentru observarea a doua citez ca *un* exemplu pe Jean-Jacques Rousseau ¹⁾. Rousseau a simțit adânc dulceața melancoliei; deaceia a zis: *la mélancolie est amie de la volupté*. Rousseau putea să fie „fericit și nefericit în timp de trei minute“, a spus Mercier, care-l observase de-a aproape; și anume *sans que rien eût paru changé autor de lui* ²⁾.

Așa a fost și la Eminescu; din viața sa a transpus în poezia sa sentimentul său complex!

Relativ la întâia observare, a istoriei acestei complexități poetice, mă socotesc dator a insista mai mult. Istoria aceasta au scris-o alții. Este scrisă chiar de mult. Eu reproduc numai una. Este destul, pentru ca să se vadă că omenirea n'a așteptat romantismul pentru a înțelege ceva — atât de omenesc, atât de general-omenesc, în toate culturile.

În cartea sa despre plăcere și durere Bouillier a descris fenomenul în capitolul VII: *Du plaisir dans la douleur* ³⁾. Și are meritul de-a fi citat literați, poeți.

Aparenta antinomie nu le-a scăpat nici moraliștilor antici, nici celor noi. Se citează Young, Montaigne. Dar și Lucretius (*De natura rerum* lib. VI, 1129): *Medio de fonte leporum — Surgit amari aliquid quod in ipsis floribus angat*. Dar și inversul se află: *Medio de fonte dolorum — Surgit amoeni aliquid luctu quod amamus in ipso*.

Bouillier dublează aceste versuri cu Corneille: *Nos plaisirs les plus doux ne vont pas sans tristesse* (Horace); cu Voltaire: *La peine a ses plaisirs, le péril a ses charmes* (Henriade, cântul V); cu Lamartine: *Oui, dans la coupe amère où nous buvons la vie — Il se mêle toujours quelque goutte de miel*.

Și Homer se slujește adeseori cu această expresie remarcabilă a se bucura de durerea sa, *τέρπειν γόοιο* (Iliada, c. XXIII, v. 98). Alianța acestor cuvinte, la Homer, o observase La Fontaine, care a zis: Lacrimele ce le vărsăm pe propriile dureri sunt, în sensul lui Homer, un fel de plăcere (*Amours de Psyche*, cântul I, spre sfârșit).

¹⁾ După Louis Proal, *La psychologie de Jean-Jacques Rousseau*. (Paris. Alcan. 1930). Paginile 46, 52, 262.

²⁾ Relativ la sentimentul „farmecului dureros“ Proal mai citează pe La Fontaine, Sf. Augustin, Musset.

³⁾ Francisque Bouillier, membre de l'Institut, *Du plaisir et de la douleur*. Paris (Hachette) 1885. Ediția a treia, p. 133. Eu extrag; uneori traduc

Și Plato a semnalat aceste raporturi dintre dureri și plăceri (în *Philebos*; aici citat din tr. lui Cousin, t. III, p. 407), acolo unde Socrate-i spune lui Protarc despre dor, tristeță, iubire etc., că sunt dureri pline de plăceri neexprimabile; unde aduce aminte și de versul 108 din cântul XVIII al *Iliadei*; unde se mai citează plăcerea la crimilor vărsate în fața tragediei de pe scenă.

Și Aristotel este de aceeași păreri: Te doare moartea celui ce-a plecat, dar ce plăceri în aducerea aminte de el, de faptele lui (*Retorica*, cartea I, cap. XI).

Iată-l și pe Ovid: *Fleque meos casos; est quaedam flere voluptas, — Expletur lacrymis egeriturque dolor* (*Tristiile*, c. VI, elegia III).

Seneca: *Fit infelicis animi prava voluptas dolor și Inest quiddam dulce tristitiae* (*Consolatio ad Marciam* și *Epistola XCIX*).

Lucan ne arată pe Cornelia îmbrățișând îndărătnică durerea că a pierdut pe Pompei, iubindu-și doliul: *Saevumque arcte complexa dolorem — Perfruitur lacrymis et amat pro conjuge luctum*; ceace are 'n Seneca o analogie: *Maeror lacrymas amat assuetas — Flendi miseris dira cupido est* (*Thyest*, actul V).

Din Sf. Augustin, citat și de Proal, Bouillier citează confesiunile, cartea IV, capitolul IV; căreia-i adaugă (după Hamilton) inscripția: *Heu quanto minus est cum reliquis versari quam tui meminisse*.

După un citat din Montaigne, (care citase pe Seneca, despre *Attalus*), care zice că memoria oamenilor pierduți ne place ca amarul din vinul prea vechiu și pe Racine (din *Phèdre*): *Il fallait bien souvent me priver de mes larmes*, care aduce aminte de Sofocle (*Electra*, v. 281), Bouillier mai observă că omul se strânge cătră durerea sa, cași cătră plăcerea sa, precum reiese din același Sofocle, *Philoctet* (vers 598) și *Edip*, în care auzim cuvântul că, părăsindu-ne și durerile, ne lasă păreri de rău: Πόθος καὶ κακῶν ὅς τινι τις.

Până aici, poeții!

După atâtea probe din poezii anticității, greci și latini, cine-ar mai putea spune, ca d. T. V., că „farmecul dureros“ este o — *instaurare* a romantismului modern?

Cuvântul acesta ne-a descoperit așadar altă lacună în cunoștințele literare ale d-lui T. V.

De-aici înainte Bouillier ține s'arate că filosofii și moralistii sunt de aceeași părere cu poeții. Se citează deci:

1. Descartes, *Scrisoarea 6* cătră prințesa Elisabeta.

2. Pourchot (cartesianul), depela sfârșitul veacului XVII (profesor în Paris) în : *Institutiones philosophicae*.

3. Malebranche, Recherche de la vérité, cartea V; și Méditations métaphysiques; med. XIX.

4. Lévêque de Pouilly, Pars tertia Physices, sect. III, cap. V.

5. Guizot, Corneille et son temps, p. 210.

6. Rousseau, Lettre à Malesherbes : *cette tristesse attirante, dont parle Rousseau, et qu'il n'aurait pas voulu ne pas avoir*; semănând cu Musset : *O ma chère douleur, o délicieuse souffrance!*

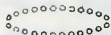
7. H. Spencer a vorbit despre *luxury of pity* (în Principii de psihologie, capitolul despre sentimentele altruiste).

8. Schopenhauer le-a atribuit tot Englezilor, celui mai melancolic popor, plăcerea durerii, *joy of grief*.

Spre sfârșit Bouillier, care a scris o carte de filosofie, caută și o explicare a *rațiunii* acestor contradicțiuni ale inimii omenеști. Chestiunea nu ne mai interesează însă, aici, în contradicție cu d-l T. V. Acestuia am voit să-i relevz numai încă una din greșelile sale literare (= estetiste)...

Pe cei ce chestiunea îi interesează însă, îi asigur că bine vor face să țină seamă de această explicație, întemeiată pe observările lui Malebranche, Pourchot, Lévêque de Pouilly, Descartes și Lucrețiu.

Gh. Bogdan-Duică

„Luceafărul“ în nemțește

(Continuare)

În strofa a 10-a, H. se depărtează iar cel mai mult de original.

Și din oglindă luminiș
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari, bătând închiși,
Pe fața ei întoarsă

H. :

Und von dem Spiegel rückgestrahlt
Verklärt er ihre Glieder,
Des Mundes süsse Allgewalt,
Die halbverschlossnen Lider.

„Verklärt“, pe care îl are și Schr., e un echivalent frumos pentru „se revarsă“; dar „des Mundes süsse Allgewalt“ pentru „fața

ei *întoarsă*“, neglijează un epitet esențial, înlocuindu-l printr-o abstracțiune.

Ceilalți trei traduc adecvat și frumos.

Schr. :

Und durch des Spiegels Widerschein
Den Körper er *verkläret*,
Das Auge groß, das Antlitz fein
Das sich ihm *zugekehret*.

B. :

Vom Spiegel kommt sein Widerschein,
Küsst ihr den Arm, den blossen,
Er küsst die Wangen ihr so rein,
Die Augen auch, die grossen.

Schbl. :

Zum Spiegel jetzt sein Strahl hinstrebt
Und trifft, zurückgesendet,
Ihr Auge, das *geschlossen bebt*,
Ihr Antlitz, *abgewendet*.

„Glieder“ (H.) e mai poetic decât „Körper“ (Schr.). „Küsst“ al lui B. e un spor, chiar față de frumuseța originalului.

Schr. și Schbl. s'au oprit și asupra epitetului „întoarsă“, pe care H. și B. îl neglijează. Schr. traduce „zugekehret“, iar Schbl. „abgewendet“ — și au dreptate amândoi; căci fața e întoarsă spre luceafărul din oglindă (zugekehret), dar pentru luceafărul de pe cer e „abgewendet“. — Schbl.*) are meritul de a fi singurul care a prins importanța epitetului, atât de sugestiv: „ochii mari, *bătând închiși*“.

În strofa a 11-a, una din strofele culminante ca farmec poetic și ca subtilitate, H. are unul din momentele sale bune :

H.

Ea îl privea cu un suris
El tremura'n oglindă,
Căci o urma adânc în vis,
De suflet să se prindă.

Und sie betrachtet lächelnd ihn,
Wie er im Glase zittert,
Zu ihrer Seele schleicht er hin,
Die Sanft ein Traum erschüttert.

Schr. e mai puțin exact :

Sie blickt ihn an so wonniglich,
Es zittern seine Strahlen,
In ihre Träume schleicht er sich,
Will ihrem Herz gefallen.

*) Numele traducătorului nu e Theodor, cum s'a publicat în numărul trecut, ci Reinhold Scheibler.

„Blickt ihn an so *wonniglich*“ pentru *suris* e admisibil în baza tradiției acestui cuvânt, care își are originea în „Minnesang“-ul medieval; dar „*tremura'n oglindă*“ e o valoare poetică ce nu trebuia neglijată. „Will ihrem Herz gefallen“ pentru „de suflet să se prindă“ e prozaic și e un păcat al rimei. Și B. păcătuiește, neglijând imaginea cu oglinda, târît de rimă:

Sie schaut ihn lieblich lächelnd an,
Er strahlt ihr *lichten Frieden*
Und folgt ihr treu bis in den Traum,
Um sich an sie zu schmieden.

Pentru „*treu*“ era de preferat „*tief*“, iar „*sich an sie zu schmieden*“ nu e „*de suflet să se prindă*“. Superioritatea e de partea lui Schbl.:

Sie sieht mit Lächeln durch den Raum
Sein Licht vom Spiegel *rinnen*,
Er leuchtet tief in ihren Traum
Ihr Herzlein zu gewinnen.

„*Rinnen*“ substitue frumos imaginea „*tremura*“, iar „*leuchtet*“ e chiar superior lui „*o urma*“; numai diminutivul „*Herzlein*“ îl simțim ca împlutură metrică.

În strofa a 12-a, H. cade iar în prozaismul său obicinuit:

H.:

Iar ea, vorbind cu el în somn,
Oftând din greu suspină:
„O, dulce=al nopții mele domn,
De ce nu vii tu? Vină!“

Sie spricht zu ihm im Schlaf zumal:
„Lass' warten mich nicht lange,
Vernimmst du nicht die tiefe Qual,
Es bleicht meine Wange“.

E traducere „*liberă*“ cât se poate de rea, sacrificând tot ce e imagine și frumuseță.

Schr. e mai bine; dar în versul final cade:

Schr.:

Da seufzt sie tief und seufzt sie schwer,
Und spricht zu ihm im Traume:
„Herr meiner Nacht, komm' zu mir her
Aus lichtem Himmelsraume!“

Mai poetic e B.:

Sie spricht mit ihm in ihrem Traum,
Seufzt leis' in ihrem Schlummer:
„Du süßter, meiner Nächte Herr
Komm, stille meinen Kummer!...“.

Dar „*leis*“ trebuia înlocuit prin „*schwer*“. Frumuseța retorică

a întrebării o redă numai Schbl., dar nici el nu are fascinantă repetare „vină“ !

Sie spricht zu ihm im Schlummer sacht
Und seufzt so schwer beklommen ;
„O, süßer Herrscher meiner Nacht,
Warum willst du nicht kommen ?“

Și acum sublima strofă-refren :

Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază
Pătrunde'n casă și în gând
Și viața-mi luminează !

Aci H. e încă odată de tot inferior :

O komm herab, o Lucifer (!),
O komm herab, Gebieter,
O komm auf einem Strahl daher,
Beleucht' mein Dasein wieder“.

„Lucifer“ ce-i drept e și luceafărul, dar Neamțul, la auzul acestui nume, se gândește mai curând la — Mefisto, încât era de preferat „Abendstern“, cum au și tradus ceilalți trei. Incolo, la H. lipsește tot ce e imagine și frumuseță, pe care n'o poate înlocui repetarea lui „o komm“.

Schr. traduce exact și frumos :

Du milder Stern, an einem Strahl,
Mögst du hernieder schweben ;
Komm in mein Haus und Herz zumal,
Erleuchte mir mein Leben !

Dar iarăși mai adecvat, deci mai frumos, Schbl. :

Steig nieder, sanfter Abendstern,
Im Strahl magst abwärts schweben !
Ich öffne Haus und Herz dir gern,
Erleuchte mir mein Leben !

B. e mai puțin exact și mai puțin corect ca limbă :

Mein Abendstern, auf einem Strahl
Sollst Du heruntergleiten,
Ins Haus sollst dringen und Gemüt,
Mein Leben sollst Du *leiten*.

„Sollst“ e traducere școlărească de Român care nu știe bine nemțește, iar „leiten“ nu poate ținea locul imaginii „luminează“.

În strofa a 14-a, H. păcătuiește iar, traducând abstract, sacrificând imaginea, viziunea atât de vie.

El asculta tremurător,	H. : Er horchte auf, er glühte auf
Se aprindea mai tare	Und im Verzweiflungsdrange,
Și s'arunca fulgerător,	Nichts hemmend ihn in seinen Lauf
Se cufunda în mare.	Stürzt er ins Meer, das bange.

Relevăm prin cursive păcatele acestei abstractizări, îndeosebi versul al treilea prezintă o lamentabilă împlutură datorită rimei, departe de a înlocui imaginea „Și s'arunca fulgerător“.

Schr. e corect, exact:

Erbebend hörte er ihr zu,
Noch heller ward sein Funkeln,
Warf blitzend sich herab im Nu,
Versank im Meer, im dunkeln.

B. e inferior, îndeosebi ca rimă:

Er hörte sie und zitterte
Und lohte stärker, *lichter*
Und stürmisch, einem Blitze gleich,
Ins tiefe Wasser *glitt* er.

Versul 1 mai are neajunsul prozodic de a pune accentul final, care în versul de 4 iambi e de obicei un accent principal, pe o silabă flexionară: *zitterté*. E ca în încercările din finerețe ale unui Hölderlin bunăoară, care rimează: *spotteté* — *Edleré*, rimă cât se poate de săracă și ieftină.

Încă odată, triumful e al lui Schbl.:

Er hört es zitternd in der Höh'
Entbrennt in heissen Gluten,
Und wirft sich blitzend in die See,
Taucht unter in den Fluten.

Strofa următoare nu ne satisface deplin în niciuna din cele patru traduceri:

Și apa, unde-au fost căzut,	H. : Und als er sank, da <i>zeigte sich</i> ,
In cercuri se rotește,	Wo Wirbeln in sich liefen,
Și din adânc necunoscut	Ein Jüngling schön, dem keiner glich.
Un mândru tânăr crește.	Entsteigend jenen Tiefen.

Schr.:

Und dort, wo er versunken war,
Da zog das Wasser Kreise,
Und aus der Tiefe, wunderbar,
Entstieg ein Jüngling *leise*.

B. : Dort wo er sinkt, kreist schnell herum
 Sogleich des Meeres Wasser,
 Aus seinen Tiefen wächst herauf
 Ein junger Mann, ein *blasser*.

Schbl. : Und, wo er in die Tiefe schwand,
 Dreh'n Kreise sich im Reigen,
 Draus sieht man, schön und unbekannt,
 'Nen stolzen Jüngling steigen.

Am subliniat neajunsurile : „zeigte sich“ la H. (care de altcum aci e destul de norocos) iarăși e abstract : mai concret, deci mai bine e „entsstieg“ și „sieht man steigen“, dar cel mai bine e „wächst herauf“ (B.). „Leise“ la Schr., datorit rimei, n'are rost, îndeosebi când se neglijează în schimb epitetul esențial „mândru“, pe care B. îl înlocuește, tot fără rost, cu „blasser“ — rimă la prozaicul „Wasser“ — și pe care numai Schbl. a înțeles să-l mențină. „Dort wo“ (Schr., B.) e prea pedant, prea gramatical.

Schbl. are meritul de a nu fi neglijat atributul „necunoscut“ — îl referă însă greșit (sau poate chiar, greșind intenționat) la „tânăr“. Superioritatea relativă o are și aci Schbl., la care ne împiedecăm numai de abreviațiunea „'nen“.

Strofa a 16-a e și mai puțin reușită, la tuspatur :

Ușor el trece ca pe prag,	H. : Er eilt zurück zum teuren Ort
Pe marginea ferestei	Aus diesem Wassergrabe
Și ține n' mână un toiag,	Und er erscheint nun wieder dort (!)
Incununat cu trestii.	Mit einem Schilfrohrstabe.

Schr. : Durchs Fenster gleitet er gewandt,
 Mit leichtem Schwung, ihm eigen :
 Die Hand den leichten Stab umspannt.
 Bekrängt mit Weidenzweigen.

B. Durchs Fenster tritt er, leis' und leicht.
 Wie über eine Schwelle,
 Ein schilfgekrönter Stab ist sein
 Alleiniger Geselle.

Schbl. : Er schwingt sich auf den Fenstertritt,
 Braucht nicht die Tür zur Hilfe,
 Führt einen Stab in Händen mit,
 Bekrängt mit grünem Schilfe.

H. „bate câmpii“ : din toată strofa lui Eminescu nu are decât toiagul de trestii — încolo, istrăvește un vers întreg cu o împlutură anostă ca „Und er erscheint nun wieder dort“.

Schr. greșește fundamental, făcând din trestii — mlăzi de salcie ! — La B., de relevat ca frumseță „*leis' und leicht*“, aliterațiune atât de proprie stilului poetic german ; dar a face din toiag „singurul tovarăș“ al misteriosului tânăr e o licență, care prea se resimte de necesitatea rimei.

Schbl. se face vinovat de data aceasta și el de o împlutură prozaică, făcând din „ca pe prag“ : *Braucht nicht die Tür zur Hilfe*.

Strofa a 17-a e una din cele puține, unde reușește și H. :

Părea un tânăr Voevod	H. : So wie ein Prinz aus Fabelland,
Cu păr de aur moale ;	Mit gold'nen, weichen Haaren,
Un vânăt giulgiu se'nchee nod	Ein blauer Mantel sein Gewand
Pe umerele goale.	Und nackt die Schultern waren.

„Aus Fabelland“ e o amplificare cât se poate de justă. Cu o ușoară modificare, versul acesta putea fi mai adevărat :

Er schien ein Prinz aus Fabelland.

„Giulgiu“ e înlocuit prin „Mantel“ ; nu-l au nici ceilalți și nu-l puteau avea, întrucât cuvântul nu are echivalent în limbajul poetic german ; căci „*Leinwand*“ sau „*Leichentuch*“ nu pot fi termeni poetici.

Schr. are ceva împlutură :

Von blossen Schultern wallet *fein*
Ein blau Gewand zum Kleide ; (?)
Ein Fürstensohn *schien es zu sein*
Mit Haar, wie Gold und Seide.

„Seide“ e un echivalent just pentru „moale“.

Ceilalți doi traduc exact și frumos :

B. :
Ein junger Prinz, so kommt er her,
Trägt stolz die goldnen Haare,
Ein Knoten schliesst das blaue Kleid
Auf nacktem Schulterpaare.

Schbl. :
Er schien ein Prinz aus fernem Land,
Aus weichem Gold die Haare,
Es wallt ein dunkelblau Gewand
Vom nackten Schulterpaare.

B. are meritul de a nu fi neglijat detaliul pitoresc al *nodului* ; în schimb, preferăm traducerea lui „moale“ la Schbl., în locul căreia B. ne dă pe „stolz“, care, în starea sufletească a Luceafărului, e mai adecvat.

În strofa a 18-a, H. păcătuște iar, abătându-se prea mult dela original :

Iar umbra feței străvezii	H. : Sein Antlitz war wie Wachs so bleich,
E albă ca de ceară —	Als käm' er aus dem fahlen
Un mort frumos cu ochii vii	Und nie bezwung'nen Totenreich —
Ce scânteie 'n afară.	Doch seine Augen strahlen !

Lipsește îndeosebi detailul atât de esențial „umbra feței“, umbră care totuși e albă — antiteză atât de romantic-eminesciană, pe care totuși o neglijează și Schr. și B.

Schr. :

B. :

Sein Antlitz war wie Wachs so bleich,	Sein Angesicht, so ernst so blass,
So zart, dass durch man blickte;	Ist weiss wie Wachs und schimmert,
Ein Toter schien's des Aug' den Glanz	Ein Toter, dessen Auge schön
Nach aussen hin <i>nur schickte</i> ,	Und hell nach aussen flimmert.

Epitetul „feței străvezii“ îl redă numai Schr., dar cam greoiu, prin „dass durch man blickte“. B. pare să-l substituie prin „schimmert“ și cam la fel și Schbl. :

Ein *mattes Leuchten* strahlt zurück
Vom Antlitz bleich, verdunkelt ; —
Ein Toter mit lebend'gem Blick,
Der nur nach aussen funkelt,

„Verdunkelt“ e negreșit echivalentul pentru *umbra* și astfel Schbl. e singurul care a prins importanța elementului acestuia, deși nu redă nici el antiteza de care vorbiam mai sus. Tot el e singurul care traduce exact cele două versuri finale ale strofei.

Strofa a 19-a neprezentând vreo problemă deosebită, traducerea e reușită la tuspătru.

— „Din sfera mea venii cu greu	H. : — „Aus meinen Welten komm' ich dir,
Ca să-ți urmez chemarea,	Denn du hast mich erkoren,
Iar cerul este tatăl meu	Der Himmel ist mein Vater mir,
Și mumă-mea e marea.	Mich hat das Meer geboren.

Schr. :

„— Dem Ruf zu folgen kam ich her
Herab vom Sternengewimmel,
Denn meine Mutter ist das Meer,
Mein Vater ist der Himmel.

B. :

„Von meiner Sphäre kam ich her,
Dein Ruf hat mich beschworen ;
Der Himmel ist mein Vater und
Die Nacht hat mich geboren.

Schbl. : — „Aus fernen Sphären komm' ich her
Zu dir ins Weltgetümmel,
Meine Mutter war das tiefe Meer,
Mein Vater ist der Himmel“.

„Welten“ și „Sternengewimmel“ sunt echivalente juste pentru „sfera“. Aci B. dă reproducerea cea mai fidelă, în afară de inadvertența din versul ultim : „Die Nacht“ pentru „Das Meer“ și de asperitatea prozodică a aceluși „und“ accentuat, în versul al treilea. Schbl. se abate prea mult, când înlocuiește „Ca să-ți urmez che-marea“ prin „Zu dir ins Weltgetümmel“, întorsătură dictată de rimă.

În strofa a 20-a, H. traduce iarăși de tot arbitrar :

„Ca în cămara ta să vin,
Să te privesc de-a aproape,
Am coborât cu-al meu senin
Și m'am născut din ape“.

H. : Um dich zu schaun erschien ich hier
Aus meinem Sphärenreiche,
Zur Wiege ward gebettet mir
Der Wellenschaum, der weiche.

Dich zu *erblicken* in der Näh',
In dein Gemach zu *fliegen*,
Kam ich herab aus lichter Höh',
Und bin dem Meer entstiegen.

„Erblicken“ nu e „a privi“, iar „fliegen“ e rimă prozaică. În schimb, „aus lichter Höh'“ substitue frumos pe „cu-al meu senin“.

B. e bine, dar superioritatea iar e de partea lui Schbl. :

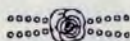
B. : Dass ich nun in dein *Zimmer* kam,
Um Dich so nah' zu sehen,
Stieg ich vom Himmelszelt und muß
Aus Meeresgrund entstehen.

Schbl. : Im *Kämmerlein* dich nah' zu seh'n,
Du *Maid*, die ich erkoren,
Stieg ich herab aus Himmelshöh'n,
Ward neu im Meer geboren.

Superioritatea o evidențiază îndeosebi poeticul „Maid“ și „Kämmerlein“, elemente tradiționale ale liricei germane, acesta din urmă în opoziție cu prozaicul „Zimmer“ al lui B.

(Va urma)

Victor Morariu

Eminescu despre N. Bălcescu

În general se crede că activitatea lui Eminescu la ziarul conservator *Timpul* începe în Decembrie 1877 și că articolele cuprinse în ciclul *Icoane vechi și icoane nouă* constituie intrarea lui Eminescu în cariera-i de ziarist militant pentru un partid politic. Câteva documente pe care le-am aflat la Academia română dovedesc că Eminescu e la *Timpul* dinainte de luna Decembrie¹⁾. Astfel într-o scrisoare către Iacob Negruzzi, Maiorescu îl întreabă pe acesta la 4 Noembrie 1877: „Cum stă cu contribuțiile *Timpului*? Fă bine, spune să trimeată banii adunați lui Teodor Rosetti. Căci Eminescu continuă a muri de foame — agonia poeților români²⁾“. La 28 Noembrie 1877 Maiorescu scrie iarăși lui Iacob Negruzzi: „Trimite Pogor banii lui Slavici și Eminescu pe Octombrie și Noembrie la *Timpul*?³⁾“. Deci Eminescu în mizerie se afla la *Timpul* din Octombrie și la sfârșitul lunii Noembrie nu-și primise încă banii ce i se cuveniau. Nu ne interesează aci starea materială înșasi a lui Eminescu; ne oprim însă la fixarea datei când Eminescu intră la redacția ziarului Conservator: e luna Octombrie 1877.

În afară însă de mărturia lui Maiorescu, studierea înșasi a articolelor din *Timpul* ne face să descoperim articole de-ale lui Eminescu rămase necunoscute. Unul din aceste articole e *Bălcescu și urmașii lui* apărut în *Timpul* la 24 Noembrie 1877. În el apare toată ideologia pe care Eminescu o profesează la *Timpul* în lunga-i și obositoare-i carieră. Expresii și cuvinte caracteristice ne fac și ele să recunoaștem pe autor. Pentru a dovedi pe cât e cu putință că articolul e al lui Eminescu, dau în subsolul paginelor note și observații.

* * *

Bălcescu și urmașii lui

Peste două trei zile va eși de sub tipar *Istoria lui Mihail Vodă Viteazul* de Nicolae Bălcescu⁴⁾.

¹⁾ Fapt și de altfel cunoscut, fiindcă o scrisoare a Veronicei Micle către Eminescu (la București) e datată: 3 Nov. 1877 (vezi O. Minar, *Cum a iubit Eminescu* [1912] 54). — Nota redacției.

²⁾ Ms. Ac. Rom. *Autografe Iacob Negruzzi*.

³⁾ Ibid.

⁴⁾ E vorba de ediția apărută în București 1878, cu o precuvântare de Al. Odobescu.

Se știe neobositul zel, cu care acest bărbat plin de inimă și inzestrat de natură c'o minte pătrunzătoare și c'o fantazie energică, au lucrat ¹⁾ la istoria lui Mihaiu Vodă. Din sute de cărți și documente el a cules c'o adevărată avariție pentru gloria nației românești, toate colorile din relații și notițe, cu cari apoi au zugrăvit acea icoană măreață, din care figura Voevodului românesc ese în prosceniu, vițească și mândră și vrednică de a se coborî din strălucita viță a Basarabilor ²⁾.

Limba lui Bălcescu este totodată culmea, la care au ajuns românimea în deoște de la 1560 începând și până astăzi, o limbă precum au scris-o Alecsandri, Const. Negruzzi, Donici ³⁾, și care astăzi e aproape uitată și înlocuită prin „păsăreasca“ gazetarilor ⁴⁾. Deși Bălcescu se întemeiază pretutindenea pe isvoare și scrierea lui e rezultatul unei îndelungate și amănunțite munci, totuși munca nu se bagă nicăiri în samă, precum în icoanele măștrilor mari nu se vede amestecul amănunțit de vâpșe și desemnul îngrijit linie cu linie. O neobicinuită căldură sufletească, respândită asupra scrierii întregi, topește nenumăratele nuanțe într'un singur întreg și asemenea scriitorilor din vechime, el îi vede pe eroii săi aievea și-i aude vorbind după cum le dictează caracterul și-i ajunge mintea, încât toată descrierea persoanelor și întâmplărilor e dramatică, fără ca autorul să-și fi îngăduit a întrebuița undeva isvodiri proprie ca poezii.

Nicolae Bălcescu e de altmintrelea o dovadă, că limba românească pe vremea lui și înainte de dânsul era pe deplin formată ⁵⁾ și în stare să reproducă gândiri cât de înalte și simțiri cât de adânci, încât tot ce s'a făcut de atunci încoace în direcția latinizării, franțuzirii și a civilizației „pomadate“ au fost curat în dauna limbei noastre.

Deși nu mai împărtășim entuziasmul cărții lui Bălcescu pentru ideile profesate azi de colegii lui de la 1848 ⁶⁾, deși ne-am încredințat

¹⁾ Și'n articolul de față și'n multe altele publicate în *Timpul* Eminescu întrebuințează adesea aceasta formă arhaică a pluralului pentru singular, v. spre exemplu *Actualitatea* (*Timpul* 18 Dec. 1877).

²⁾ Admirația lui Eminescu pentru Basarabi apare în versul din *Scrisoarea* III: „Rămâneți în umbră sfântă, Basarabi și voi Mușatini...“.

³⁾ Eminescu citează ca scriitori care-au scris o limbă „frumoasă, vrednică și înțeleasă de opincă ca și de Vodă“ pe Alecsandri, C. Negruzzi, Bolintineanu, Donici, Bălcescu (v. *Paralele economice* în *Timpul* 13 Dec. 1877).

⁴⁾ Eminescu vorbește foarte des de limba păsărească a contemporanilor. Pentru el păsărească era limba în care nu erau potrivite cu firea ei alegerea, întrebuițarea și așezarea vorbelor (v. Slavici *Amintiri*, București Cultura Națională 1924 p. 153). Eminescu întrebuințează această expresie în *Ms. Ac. Rom.* 2264 fol. 10.

⁵⁾ „Limba noastră nu e nouă, ci dincontra veche și staționară. Ea e pe deplin formată în toate părțile ei...“ (*Despre limba cărțurilor din Ardeal*, Conv. lit. 1 August 1877; v. *Scrieri...* ed. Scurtu p. 309).

⁶⁾ În întreaga sa activitate ziaristică Eminescu a combătut ideile introduse de generația dela 1848.

cu durere, că chiar aceia, ce azi le represintă, nu mai sunt pătrunși și se slujesc numai de dânsule ca de o pârghie pentru ajungerea unor interese mici, deși știm, că dacă inima lui era vie în vremea noastră, prin cartea lui ar fi trecut o suflare rece de ironie asupra piticilor, care îngânau a împărtăși simțirile unei inimi, pe care n'au știut-o prețui niciodată, totuși entuziasmul lui ca atare ne încălzește, căci este sincer, adevărat, energic, s'arată cu acea neșovăire, de care ne minunăm în caracterele anticității.

Dumnezeu a fost îndurător și l-au luat la sine înainte de a-și vedea visul cu ochii, înainte de a vedea cum contemporanii care au copilarit împreună cu dânsul și în cercul lui de idei, le-au exploatat pe acestea, ca pe o marfă¹⁾, cum au introdus formele goale ale occidentului liberal, îmbrăcând cu dânsule pe niște oameni de nimic. El s'ar spăimânta văzând, cum a fost să se realizeze pe pământul nostru libertate și lumină²⁾. El ar vedea parlamente de păpuși neroade, universități la cari unii profesori nu știu nici a scrie o frază corect³⁾, gazetari cu patru clase primare⁴⁾, c'un cuvânt oameni, cari văzând că n'au încotro de lipsa lor de idei, fabrică vorbe nouă, risipind vechea zidire a limbii românești, pentru a părea că tot zic ceva, pentru a simula o cultură care n'o au și o pricepere pe care natura n'au voit să le-o deie.

Murind în Italia, sărac și părăsit, rămășițele lui dorm în pământul din care au pornit începătura⁵⁾ neamului nostru, cenușa sa n'au sfințit pământul patriei⁶⁾, ci e pe veci amestecată cu aceea a

1) ... „și trist, — nu e că Eliad Rădulescu, N. Bălcescu, A. Russo, Bolinteanu și alții deopotrivă cu dânsii nu au găsit nici o răsplată; e trist, e trist că s'a putut face negoț cu rodul muncii lor“. (*Timpul* 16 Mai 1878, art. de fond). „Soarta ideilor mari în toate societățile omenești e aceeași: un rând de oameni muncește ca să le răspândească și altul vine ca să le exploateze“ (*Timpul* 18 Noembrie 1879, art. de fond).

2) La noi în țară „libertățile nu sunt decât tot atâtea forme de nelibertăți“ (*Evreii și conferința, Curierul de Iași* 9 Ian. 1877; v. *Scrieri* ed. Scurtu p. 112).

3) „ce caută d. X profesor de universitate, care nu știe a scrie un șir de limbă românească“? (*Actualitatea, Timpul* 11 Dec. 1877).

4) „O țară, a cărei instrucție se dirigează de cătră indivizi cu câte patru clase primare, o țară a cărei jurnalism și legislațiune e reprezentată tot prin asemenea genii, nu poate înainta...“ (*Timpul*, 28 Iunie 1880; în ed. curente e articolul intitulat *Învățămintul clasic*).

5) Aceiași expresie în *Influența austriacă*...: „după Tugomir Basarab — a cărui începătură se perde în...“ (v. ed. Scurtu p. 90). De asemeni în *Grigore Ghica Voevod*: „începătura domniei“ (ed. Sc. p. 204).

6) Frumusețea expresiei amintește fraza scrisă de Eminescu în necrologul lui C. Negri: „Astfel pământul românesc primește în brațele sale pe copiii săi adormiți, cu aceiași blândețe ca sânul mamei; el în care zac comorile trecutului nostru își adaogă câte o nouă comoară; și astfel ni se face mai scump tot mai scump“ (v. ed. Scurtu p. 300).

sărăcimii din Palermo. Cu limbă de moarte însă și-au lăsat manuscrisurile sale d-lui Ioan Ghica și astăzi după un pătrar de veac din ziua morții lui societatea academică a însărcinat pe d. A. Odobescu cu revizuirea și editarea scrierii, care va vedea lumina la vreme, astăzi când vitejia și virtutea țărânului nostru ne face să uităm fătărnicia și micimea de suflet a oamenilor de la 1848 și nemernicia unora dintre comandanții improvizați de frații roșii, cari pentru a-și dura glorie pe acții, duc ca d. colonel Angelescu la o moarte sigură și fără de nici un folos pe acest popor viteaz și vrednic de a fi altfel guvernat.

Facă-se această scriere evanghelia neamului, fie libertatea adăvărată idealul nostru, libertatea ce se câștigă prin muncă¹⁾. Când panglicarii politici, care joacă pe funii²⁾ împreună cu confrății lor din Vavilonul de la Seina, se vor stinge pe rudă pe sămânță de pe fața pământului nostru, când pătura de cenușeri³⁾ leneșă, fără știință și fără avere va fi împinsă de acest popor în întunerecul ce cu drept i se cuvine⁴⁾, atunci abia poporul românesc își va veni în fire și va resufla de greutatea ce apasă asupra lui, atunci va suna ceasul adăvăratei libertăți.

Dar suna=va acel ceas ?⁵⁾. Oare tinerimea, care astăzi își uită limba și datinele prin cafenelele Parisului și care se va întoarce de acolo republicană și îmbuibată cu idei străine, răsărite din alte stări de lucruri, va mai fi în stare să înțeleagă pe acest popor, a cărui limbă și istorie n'o mai știe, ale cărui trebuințe nu le înțelege, ale cărui simțiri o lasă rece⁶⁾ ? Fi=vor în stare acei tineri să înțeleagă, că nimic pe acest pământ, pentru a fi priincios, nu se câștigă fără muncă îndelungată, că toate cocolășurile lor de=a gata prin intrigi de partidă și prin lingușirea deșertilor și fățarnicilor roșii, nu sunt de nici un folos pentru țară⁷⁾ ? Fi=vor destul de înțelepți, ca să nu lingusească patimile mulțimei cu fraze sunătoare, ci s'o facă a vedea

¹⁾ „Nu o utopie, o mie de utopii populau capetele generației trecute, care=și închipuiau libertatea fără muncă...” (*Studii asupra situației I, Timpul* 17 Februar 1880. E articolul intitulat în ed. curente *Despre program*).

²⁾ „Panglicari în ale țării care joacă ca pe funii”. *Scrisoarea III*.

³⁾ Expresie des întrebuințată de Eminescu. V. spre ex. *Icoane vechi și icoane nouă IV, Ilustrații administrative, Timpul* 18 Dec. 1877.

⁴⁾ Netrebnicii ce conduc țara „trebuie împinși în întunericul ce li se cuvine”. (*Icoane vechi și icoane nouă I: Actualitatea, Timpul* 11 Dec. 1877).

⁵⁾ Eminescu nu are încredere în generația care se ridică. V. spre ex. *Descreșterea populației (Curierul de Iași* 17 August 1876; ed. Scurtu p. 223).

⁶⁾ Să ne aducem aminte de notele ms. *Tinerimea franțuzită*, în care se arată cum tinerii noștri educați în străinătate sunt lipsiți de simțul istoric. Ideia revine în multe articole din *Timpul*, e o idee favorită a lui Eminescu.

⁷⁾ „Nici ziare, nici legi, nici academii, nici o organizație asen=ănătoare cu cele mai înaintate, nu sunt în stare de=a înlocui munca” (*Imitația civilizației străine, Curierul de Iași* 22 Dec. 1876, ed. Sc. p. 241).

lămurit, că munca și numai munca este izvorul libertății și al fericirii¹⁾ și cum că cei ce protestează, că bunurile morale și materiale se câștigă prin adunări electorale, prin discursuri de cafenea și prin articole de gazetă, sunt niște șarlatani, cari amăgesc poporul în interesul lor și spre risipa bunei stări²⁾? La întrebările acestea răspunsul e greu; ne temem chiar de a face concluzia finală.

Oare un stejar care-l rupi de la rădăcină și-l sădești în mod meșteșugit într-o grădină de lux, are viitor? Oare neamul românesc cu toată trănicia rădăcinilor, are viitor, când trunchiul e rupt de întreg trecutul nostru și răsădit în mod meșteșugit în stratul unei dezvoltări cu totul străine, precum este pentru noi cea franțuzească³⁾?

Iată întrebări la cari nu îndrăsnim a răspunde. Dumnezeu! părinților noștri să aibă îndurare de noi.

* * *

Pe baza documentelor precise putem ajunge la o concluzie și asupra împrejurărilor în care Eminescu a scris acest articol. Chestiunea este, a cui e ediția *Istoria lui Mihaiu Vodă Viteazul* de Bălcescu? Se știe că manuscrisul s'a aflat o bună bucată de vreme la Ion Ghica și că apoi, fiind încredințat Academiei, această instituție l-a însărcinat pe Odobescu cu editarea lucrării. Totuși se pare că munca n'a fost a lui Odobescu ci a altuia, a lui Slavici. În adevăr Slavici în *Lumea prin care am trecut* face următoarea mărturisire: „Tot sub îngrijirea mea a mai fost publicat manuscrisul lui Nicolaie Bălcescu despre *Istoria Românilor în timpul lui Mihaiu Vodă Viteazul*, pe care până atunci îl păstrase A. Odobescu⁴⁾“. Și atunci înțelegem că Eminescu știa de munca lui Slavici și că poate în urma rugăminții lui Slavici a scris articolul premergător apariției ediției. Prietenia cu Slavici a fost și de data aceasta creatoare.

D. Murărașu

¹⁾ Arătând cum demagogii l-au învățat pe popor vorbe deșarte, Eminescu adaogă: „Numai pe cele mântuitoare: „munca“ și „economia“ întru ale lor și ale statului nu l-au învățat pe popor niciodată (*Timpul* 11 Dec. 1877, art. de fond). „Armata noastră poate câștiga bătălii, Alecsandri poate scrie versuri nemuritoare, un ministru de externe poate conduce politica în afară cu nemai pomenită dibăcie; toate acestea împreună vor forma luxul istoric al existenței noastre, dar acest lux nu va opri descompunerea sângelui nostru social, peirea noastră prin peirea muncii“ (*Timpul* 9 Dec. 1878, art. de fond).

²⁾ „nimeni, afară de potaia de gazetari ignoranți, nu mai poate susține că libertatea votului, întrunirile și parlamentele sunt temelia unui stat“ (*Icoane vechi și ic. nouă* I *Actualitatea*, *Timpul* 11 Dec. 1877).

³⁾ Vezi o comparație asemănătoare în *Lit. română înainte de Eminescu*, Ms. Ac. Rom. 2258 fol. 217, ed. Scurtu p. 14.

⁴⁾ Vezi *Convorbiri literare* 1930 Aprilie pg. 397.

Eminescu la Iorgu Caragiali

Din epoca'n care E. era'n slujba lui I. Caragiali nu se știe mai nimic. Dar manuscriptul academic 3215 ne dă câteva lămuriri.

Manuscriptul este o copie scrisă de *copistul* Eminescu. Poetul copia încet, liniștit, limpede. Și iscălia la sfârșit; *gira* copia, precum se poate vedea dela paginile, adecă filele 16, 31 v și 54.

Piese au fost:

1. *Smeul nopții*. Comedie într'un act, de Hippolite Lucas, tradusă de G. I. Georgescu. (Alt titlu adaos de altă mână, a fost *Un dulce sărutat*).

2. *Margo contessa*. Vodevil într'un act, tradus din franțuzește de T. Profiriu.

3. *O palmă seau voinicos dar fricos*. Comedie într'un act, tradusă de Profiriu. (Dela teatrul francez Palais Royal).

Deci la Iorgu Caragiali, M. E. era dator să copieze proza lui Georgescu și Profiriu! Dar avea prilej să cunoască micul teatru francez.

În ce societate respira M. E. pe=aici? Copiile lui cuprind și numele actorilor și actrițelor care au jucat piesele citate. Afară de Iorgu Caragiali și de soția sa Elena mai apar: o El(ena?) Licilia(?), o d=na Alecsandrescu și o d=ră Dimitreasca; apoi actorii Leoveanu, Mincu, Alecsandrescu, Brătianu, Solomonescu și G. German. Aceștia și acestea trebue să fi fost câtva timp tovarăși de muncă ai poetului.

Cine=au fost ei, ele?, și când au fost?, și pe unde?; știindu=le numele, poate să iasă încă la iveală.

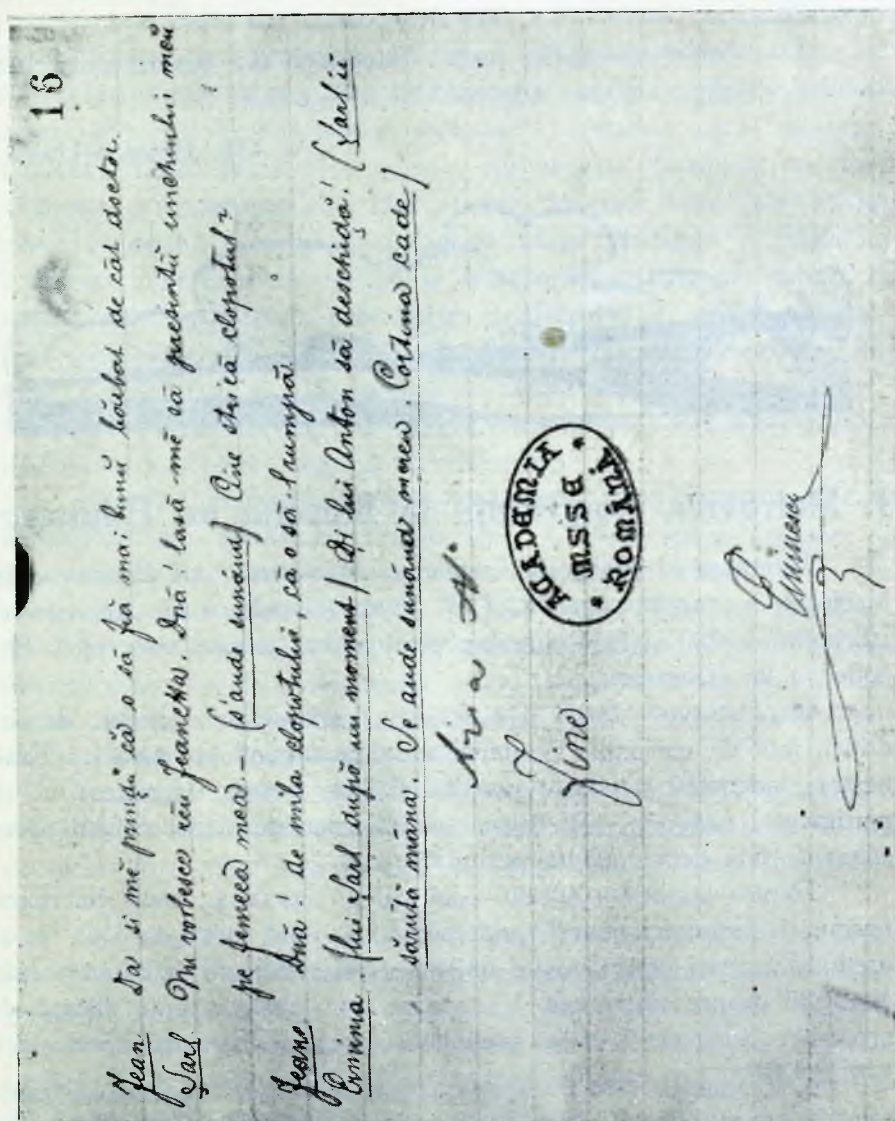
Pe *Contesa Margo* a jucat=o și Pascaly. Pentrucă'n mptul. acad. cu nr=ul 2971 (mpt. al lui Iorgu Caragiali) actorii sunt însemnați așa: Pascaly, Popovici, Vasilescu, d=na E. Caragiali, d=ra Mina și Iorgu Caragiali. Faptul merită a fi amintit unde biografiile eminesciani vor vorbi despre relațiile dintre Caragiali și Pascaly, care dela Caragiali și=a luat pe suflerul său Eminescu.

Și cam pe când? Până acum *știm* că din Blaj E. a plecat la Sibiu și apoi (peste munți) prin Oltenia, la București. Era pela sfârșitul anului 1866. *Presupun* că E., amorezat de teatru, s'a adresat îndată lui Caragiali.

În a. 1867 acesta avea „teatrul (său) de vodevil“ în fosta sală Cornescu¹⁾. Era tovarăș cu Drăgulici, cu care (în 7 Noemvrie) juca

¹⁾ *Trompeta Carpaților*, p. 1896 (Decemvrie).

Resboiul dela Sfakia, o piesă grecească. În a. 1868 îl găsim pe Caragiali la Brăila, unde, spre plăcerea Bulgarilor de acolo, impro-

Sfârșitul piesei (copiate de Eminescu) Smeul nopții.

viză (în 25 Iunie) *Bătălia dela Verbovca* (a Bulgarilor cu Turcii), tot cu actorii Mincu, G. German, Lapeanu, Leoveanu.

Reședința era Bucureștii; de-aici trupa pleca în diferite direcții, în provincie. Deci: Cât timp E. va fi fost la Cara-

giali, el a fost și Bucureștean, și provincial, în situație a înțelege *toată* lumea românească observată de el.

Viața lui, în acest timp, nu a *putut* fi chiar viață de vagabond flămând.

Deaceea și istoria din portul Giurgiu și cea despre ieslele grajdului de=acolo eu o pun supt puncte de întrebare ???¹⁾.

Gh. Bogdan-Duică

I. Petrovici, Contribuții la filosofia lui Eminescu

Simultan cu observațiile noastre : *Pesimismul lui Eminescu* din fascicola 3 a acestui buletin, d. I. Petrovici publică în „Revista de Filosofie” (1930, Nr. 3) un important articol asupra concepției filosofice a lui Eminescu.

D. Petrovici aduce în discuție „contrazicerile”, relevate de unii critici, față de concepția pesimistă care predomină în opera lui Eminescu ; îndeosebi atitudinea poetului față de trecut, dragostea lui de patrimoniul național, activitatea lui Eminescu de ziarist militant, constitue deviații dela credința pesimistă.

Pentru lămurirea acestui contrast din opera și viața lui Eminescu, d. Petrovici enunță principiul „că unui poet nu i se poate pretinde aceeași consecvență, unitate și statornicie în înfățișarea unei concepții despre viață, cum i se poate cere desigur unui filosof de profesie . . . Firește i se va pretinde și poetului consecvență de idei,

¹⁾ Și înainte de 1866 I. Caragiali dusesese aceeași viață. Din *Buciumul* (anteriorul *Trompetei Carpaților*) aflu că el jucase în 21 Mai 1864 la Ploiești, în grădina Lipănescului ; că în București, tot în 1864, a dat pe *Chir Neagu Pescaru* etc. (Vezi *Buciumul*, p. 840—844). În April 1866 a dat, în București, *Urâta satului* (Mpt. academic 2975, p. 263). *Urâta* (lui Carada) a dat-o și în Iași (1869—70), unde=a reprezentat și *Smeul nopței*, și *Țarina sau moartea lui Petru cel Mare* etc. etc.

Cel puțin pentru timpul în care Em. va fi fost la el, I. Caragiali ar merita o cercetare amănunțită.

la *fiecare* bucată în parte, nu însă în totalitatea operei sale, care se compune din fragmente de sine stătătoare“.

Acestui principiu, esențial, mai cu seamă pentru judecarea unui poet liric, d. Petrovici îi pune o limită : „Poetul să nu facă impresia lipsei de convingeri profunde și a lipsei de personalitate“. „Concepția schopenhauriană, își are, zice d. Petrovici, în opera lirică a lui Eminescu, numeroase și lapidare formulări“ (*Mortua est, Impărat și Proletar, Scrisoarea a IV-a* ș. a.); din această concepție ar trebui să urmeze „condamnarea în bloc a vieții, în orice formă s'ar întrupa, întrucât suferința e legată de însași rădăcina metafizică a existenței“. Eminescu însă glorifică trecutul și desfășură activitate de ziarist, dovadă astfel credința în posibilitatea progresului.

Deci, insistă d. Petrovici, libertățile concesate poetului nu înlătură „contrazicerile“. „Un pesimism riguros osândește existența în întreaga ei succesiune de incarnațiuni, prin urmare trecutul incluziv“ ; la Eminescu, acesta scapă de condamnare.

Excepția cu trecutul indică însă „alte baze pentru rezolvirea avantajoasă a „contrazicerilor filosofice“. Căci „tocmai aceasta este caracteristica trecutului : el poate fi un ecran de visare, însă nici odată „un *objet de convoitise*“. „Și din cauza aceasta el rămâne în afară de sfera râvnei enervante și a desamăgirilor în curs“. Însuși Schopenhauer, arată d. Petrovici, „care recomanda ca leac eficace contra suferinței, mângăerile artei, adaogă că cel mai nimerit cadru al întrupărilor estetice, ar fi trecutul“.

În lumina acestor considerații, inconșuența lui Eminescu, în atitudinea sa față de trecut, se atenuază și „în orice caz deviația aceea nu mai apare individuală, ci supunându-se unor perspective tipice“.

Dar mai este un „punct nevralgic“ pentru unitatea concepției filosofice a lui Eminescu ; în activitatea lui practică, poetul admite progresul și lupta pentru el, ducând o pasionată acțiune ziaristică. „Incontestabil că atitudinea de pe planul metafizic, exprimată în opera poetică, nu se armonizează într'un ansamblu unitar cu atitudinea luată de Eminescu pe planul acțiunii practice“.

Contrazicerea lui Eminescu apare aici și mai gravă, însă disfuncțiunea, pe care d. Petrovici o face între planul speculațiunii și cel al activității practice, este hotărătoare și aduce, credem noi, o rezolvare definitivă a acelei „contraziceri“. „Planul vieții practice, observă d. Petrovici cu deplină dreptate, are anumite exigențe impla-

cabile, cu resorturi mai mult instinctive, încât planul metafizic nu poate să-l absoarbă“, „mai ales atunci când speculația ajunge la concepții care smintesc și răstoarnă felul normal al cugetării și normele firești ale acțiunii“.

Întreaga expunere a d-lui Petrovici, din care am redat aici numai articulațiile principale ale argumentării — este o strălucită analiză a concepției filosofice a lui Eminescu.

* * *

Încercarea noastră de a lămuri acelaș contrast din opera lui Eminescu, ajunge și ea la concluzia, că pesimismul poetului se împacă cu afirmările sale pozitive; urmărind problema mai mult pe planul psihologic, noi accentuăm că atitudinea optimistă sau pesimistă înseamnă o prevalență afectivă în sens pozitiv sau negativ, însă nici una nu păstrează un caracter exclusiv. La Eminescu concepția filosofică este străbătută de o depresiune organică; și totuși, când aceasta este întreruptă, prin intervaluri de elevație, și poetul scapă de sub tirania reacțiunilor morbide, — sufletul său chinuit desfășoară cea mai luminoasă ordine de idei. În contact cu natura, în fața unei ființe iubite, poetul simte frumusețile lumii și farmecul vieții și le găsește expresia cea mai adecvată.

Conștiința poetului conciliază aspecte, disperate din punct de vedere logic, fără ca aceste să atingă fondul personalității, fiindcă, cum observă și d. Petrovici, nici o conștiință, în mărginirea ei, nu poate rezolvi contradicțiile pe care le aduce cugetarea speculativă. De aceea noi, nici n'am considerat aspectele divergente din opera lui Eminescu după normele unei logici riguroase.

Rămâne meritul d-lui I. Petrovici că a atenuat sau înlăturat „contradicțiile“ lui Eminescu — și pe calea unei cercetări logice.

Dar exigența logică îl îndeamnă pe d. Petrovici să facă un pas mai departe; d-sa își „pune întrebarea dacă nu cumva cele două atitudini divergente ale lui Eminescu, pe care nu s'a încumetat nimeni să le concilieze, n'ar putea totuși, să se împace într'un fel oarecare, depășindu-se semnalata contradicțiune“. D. Petrovici amintește încercarea pe care a făcut-o în acest sens filosoful *Ed. v. Hartmann*. Și acest filosof consideră existența indisolubil legată de suferință; însă Hartmann combină cu pesimismul metafizic un energetism practic. „Suferința existenței nu se poate remedia prin mortificări individuale, care lasă procesul cosmic să ființeze mai departe, ci prin „die volle

Hingabe der Persönlichkeit an den Weltprozess um seines Zieles, der allgemeinen Welterlösung willen“. „Ästfel Hartmann realizează „die Einheit des Optimismus und Pessimismus“ și păstrând neclintite fundamentele ultime pesimiste, devine un pionier al progresului și al atitudinii militante“.

D. Petrovici crede că e „foarte improbabil ca un cetitor așa de harnic cum era marele nostru poet, să fi ignorat această scriere“. „Iar dacă a cunoscut-o, îi va fi putut sluji ca bază sufletească, să alunece fără hopuri și fără despicarea personalității dela negarea radicală a valorii vieții... la militantismul politic pentru o mai bună organizare a țării și a nației sale“.

Interesanta apropiere care o face d. Petrovici între filosofia lui Hartmann și activitatea practică a lui Eminescu, arată posibilitatea pentru a justifica contradicțiile lui Eminescu în lumina unei concepții filosofice.

Totuși, chiar dacă s'ar face dovada că Eminescu a cunoscut acea filosofie, credem că atitudinea afirmativă a lui Eminescu nu se bazează pe această filosofie și că Eminescu n'a simțit necesitatea unei justificări pentru manifestările sale care ies din cadrul pesimismului. Atașarea directă la întâmplările vieții sau la evenimentele istorice îi procură poetului și viziuni senine, tot așa precum exigențele vieții practice îi impun activitatea politică.

Care filosofie ar putea să sugereze poetului versurile ? :

„De te înalț de subsuori
Te'nalță din călcâie“

sau :

„Căci amândoi vom fi cumiști
Vom fi voioși și teferi,
Vei pierde dorul de părinți
Și visul de luceferi“.

Din viziunea poetică cea mai autentică a răsărit și acea înfațișare simplă și grandioasă :

„Căci moșneagul ce privești
Nu e om de rând, el este Domnul Țării Românești“.

Deaceea repetăm afirmația dela sfârșitul observațiilor noastre, menționate mai sus : Creația lui Eminescu se situează dincolo de pesimismul său, dincolo și de evenimentele istorice cari l-au inspirat.

A. Ieșan

EMINESCU

Note pentru o monografie

CAP. VII : ELEV

(Continuare și sfârșit)

Hotărît nu putem spune ce drumuri a mai bătut hoinarul nostru, dar în toamna aceluiaș an încă e iar în Cernăuți: «spre toamna anului 1865 apare iarăși între noi și ne spune că se va supune unui examen pentru a fi primit ca elev public» (Ștefanelli 42). Se pusese poate chiar înadins pe carte căci învăța d. p. greceasca¹⁾ cu fostul său coleg de pe vremuri, Ilie Luția, acum (1865—1866) elev de clasa a 5-a (*Almanach*, 101).

Locuia la iubitul său dascăl Arune Pumnul, făcând pe bibliotecarul amintitei biblioteci a elevilor. „Aici trebuie să se fi simțit... în elementul său, căci rânduise biblioteca și știa unde se află orice carte. Nu mai trebuia, ca mai înainte, să scotocești tot dulapul, pân'ce dai de cartea ce-ți trebuia. Eminescu se ducea drept la dânsa și o scotea dintre celelalte cărți, dându-ți-o cu un fel de satisfacție și dovedind astfel că cunoaște fiecare tom...” zice Ștefanelli (42). Ba devotatul bibliotecar Eminescu știe să-l facă și pe cititorul acestei biblioteci dăruind-o cu o serie de cărți, din cari trei, cu Nrul de ordine 71, 72 și 76, am ajuns să le cunoaștem [vezi acest buletin „Mihai Eminescu” 1930, 26—28]. Sunt: 1. O ediție postumă (1815) din poetul-erou Theodor Körner; 2. Cartea amintită de Ștefanelli (39): G.

¹⁾ Împotriva pedantului Anghel Demetrescu, presumpțiosul „domn profesor”, care pe lângă atâtea alte frumoase (!) calități ce-i atribue lui Eminescu — și vom vedea în capitolul *Eminescu student*, cu câtă, cu câtă nedreptate!!! — împotriva lui A. D. deci, care în studiul, foarte subiectiv dar totuși nu lipsit de merit, *Mihail Eminescu* (din „Literatura și artă română” 1903, 379) pretinde că Eminescu avea „o cunoștință foarte superficială a limbii latinești și aproape nulă a celei grecești, cu tot aierul ce-și da (sic!) de a poseda aceste două limbi și literaturi”, — cităm alături de mărturiile menționate de noi în articolul *Eminescu și învățământul clasic* (în „Fătr frumos” 1926, 130), încă și următoarele: S. Bezdechi, *Eminescu și anticii* în „Cele trei-Crișuri” 1926, 93 (Nr. 6—7); Dan Motru, *Un nou izvor al lui M. Eminescu* în „Datina” An. VII 1929, 134—136; și mai ales, importantul studiu *Clasicismul grecoroman și literatura noastră* (în *special Eminescu*) publ. de Nicolae Sulica în Anuarul liceului „Al. Papiu Ilarian”, Târgu-Mureș 1930. -- Dacă, totuși, în fața justiției (O. Minar, *Eminescu în fața justiției*, 83) Eminescu se eschiva de cunoașterea limbii grecești, pretextând: „nu pricep de loc această limbă”, — atunci răspunsul acesta nu era decât un simplu răspuns de circumstanță...

Reinbeck, *Mythologie für Nichtstudierende*, Wien (fără an); și 3. Acel *Lecțiunariu latinu pentru a dou'a clase gimnaziale dupa M. Schinnagel de Ioane M. Moldovanu* apărut la Blaj în 1864 (vezi cit. „M. Eminescu“ 27), care are meritul de a ne înfățiși și mai mult în supoziția că, după disparițiile sale din Cernăuți (16 Aprilie 1863; apoi, pe urmele trupei Tardini (?) în 1864 și 1865) Eminescu a avut contact direct cu Ardealul (și poate chiar cu Blajul)]. Generosul bibliotecar își semnează dăniile cu aproape stereotipa autogramă: „daeruitae (daruita) bibliothecae gymnasiaștilor (gimnasiaștilor) Români de'n Cernaueuți (*Cernauti* și *Cernăuti*) de M. G. Eminoviciu“.

În vremea aceasta, Pumnul era greu bolnav, bolnav fără nădejde. Și a fost o moarte izbăvitoare aceea care în ziua de 24 Ianuarie anul nou 1866 veni să-l mântuiască de chinuri. Dar moartea pribeagului din Cuciulata Făgărașului se desfășură în împrejurări ce pot închipui o apoteoză de adânc înțeles simbolic, — căci dacă Pumnul se stinse neștiut de ai săi, departe de Făgărașul ardelenesc, atunci el muri plâns de un copil, care era menit să devină apostolul unui neam întreg. În adevăr Eminescu trebuie să fi fost printre cei ce i-au închis de veci pleoapele apostolului-martir Arune Pumnul. Când la răspândirea veștii despre sfârșitul lui Pumnul, Ștefanelli grăbește să ajungă la fața locului aceluia sfârșit, Eminescu în hohote de plâns îi relatează cum a fost agonia lui Pumnul. Și: „acum îl văzui pe Eminescu, întâiași dată vărsând lacrimi de durere“ — mărturisește Ștefanelli (43).

Lacrimile acestea se întovărășiră cu cele ale celorlalți elevi Cernăuțeni în broșura *Laecrimioarele învațaeceilor gimnaseiaști de'n Cernaueuți la mormîntul prea iubitului lor profesoriu Arune Pumnul raepaeusat într'a 12/24 Ianuariu 1866, Cernăuți 1866*¹⁾, unde la pagina 4 elevul M. Eminoviciu, privatist semnează elegia:

Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde'ncinge antică fruntea ta,
C'acuma²⁾ din pleiada-ți auroasă și senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse o dalbă stea!

1) Greșala lui Petrașcu („Conv. lit.“ An. XXV pag. 1042), care datează moartea lui Pumnul și această elegie înainte de plecarea lui Eminescu din Cernăuți în primăvara anului 1864, a rectificat-o acu Scurtu (op. cit. 269).

2) În ediția Scurtu (1908): *Acuma din pleiada-ți* ... după msul original dela Ac. Rom.

Metatica, vibrândă a clopotelor jale¹⁾
 Vuește în cadență și sună întristat;
 Căci, ah! geniul mare al deșteptării tale
 Păși, se duse=acuma pe=a nemuririi cale,
 Și în urmă=i ne=a lăsat!

O precizare! E aceasta nu chiar prima versificație a lui Eminescu (cum ne=am deprins a o socoti²⁾), fiindcă două dintre versificațiile pe cari Eminescu după moartea lui Pumnul, în Faur 1866 le trimite revistei „Familia” a lui Iosif Vulcan, sânt datafe de Eminescu cu 1865!³⁾ Prima, cu titlul *De=aș avea...* apărută în „Familia” din 25 Faur 1866 și datată de Eminescu cu Septemvrie 1865 e, cum a arătat Anghel Demetrescu („Literatură și artă română” 1903, 363) numai o searbădă copie după un searbăd model al lui Alecsandri:

Alecsandri (Doina):

De=aș avea o puiculiță
 Cu flori galbene’n cosiță
 Cu flori roșii pe guriță!

De=aș avea o mândruliță
 Cu=ochișori de porumbică
 Și cu suflet de voinică!

De=aș avea o bălăioară
 Naltă, rumenă, ușoară,
 Ca un pui de căprioară!

Face=m’aș privighetoare
 De=aș cânta noaptea’n răcoare
 Doina cea desmierdătoare!

Eminescu:

De=aș avea o porumbiță
 Cu chip alb de copiliță,
 Copiliță blândișoară
 Ca o zi de primăvară,
 Cât îți ține ziulița
 I=aș cânta doina doinița,
 I=ași cânta=o’ncetișor
 Șoptind șoapte de amor.

¹⁾ Ne cam surprinde informația lui Ștefanelli (43) că Eminescu nu prea era mulțumit cu versul „Metatica, vibrândă...”, ne surprinde, zic, fiindcă chiar versul acesta e cel mai eminescian vers din întreaga versificație, — adevărat vibrător prin reliefierea topică cu cele două calificative ținute în fruntea frazei, plastic prin concretizarea *metalică* a *jalei* și atât de eminescean în solemnitatea=i topică proprie lui Eminescu; cf.:

„Căci astăzi dacă mai ascult
 Nimicurile aceste
 Imi pare=o veche de demult
 Poveste” (Adio)

și cf:

„Peste câte mii de valuri stăpânirea ia străbate
 Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurate”.
 (Scrisoarea I=a).

²⁾ Ca d. p. N. Iorga în „Drum drept” An. II 1914 pag. 2, sau N. Zaharia, *Mihail (sic) Eminescu...* 1923, 40; sau Liviu Marian, *B. P. Hasdeu și Eminescu*, 1927, 4; sau chiar N. I. Russu în recenta sa broșură *Mihail (sic) Eminescu*, 1929 (broșură care’n subtitlul ei se cimilește cu eticheta „Biografie”!).

³⁾ Și să nu uităm apoi de însași mărturisirea lui Eminescu (relată de Ștefanelli 42): „Eminescu ne spunea că scrie poezii, și că a început și o piesă de teatru”, mărturisire care datează chiar din vremea primei stagiuni Cernăuțene (1854) a trupei Fanni Tardini!

Cea de-a doua, versificația *Din Străinătate*, care din *străinătatea* Cernăușilor cheamă *natala vâlcioară*, *a codrului tenebră*, *colibile din vale* etc. . . , apărută în „Familia“ din 17 Iulie 1866 și datată de Eminescu cu 1865, e de proveniență, originală a lui Eminescu, și de valoare documentară pentru istoriograf. Am și utilizat-o în cursul cercetărilor noastre.

Dar insistăm asupra faptului că la începutul anului 1866, Eminescu sau *Eminovici*, pentru ultima dată *Eminovici* acum, trimite câteva „poezii“ revistei „Familia“. Iată ce ne comunică Iosif Vulcan (*Mihail Eminescu* în „Familia“ 1885, 14): „Înainte de 20 de ani, într-o demineață de Februarie a anului 1866, redacțiunea noastră primi o epistolă din Bucovina. Epistola conținea poezii, primele încercări ale unui tânăr, care se subsemna *Mihail Eminovici*. Comitiva poeziilor ne mai spunea că autorul lor este numai de 16 ani.

Publicarăm cu plăcere acele inspirațiuni juvenile; prima apărău în No. 6 al *Familiei* din anul acela ¹⁾.

Redactorul însă își permise o mică schimbare. Numele *Eminovici* nu-i suna bine, căci avea o terminațiune slavă; romaniză dar numele, modificând terminațiunea și astfel poeziile acelea apărură în foaia noastră sub numele *Eminescu*.

Autorul n'a protestat, ba a adoptat însuși acest nume și semnă apoi așa toate poeziile și scrierile sale în viitor. Astfel fu introdus numele *Eminescu* în literatura noastră; scriitorul acestor șire i-a fost nașul» — încheie Iosif Vulcan (... Și totuși Iacob Negruzzi, *Amințiri din „Junimea“* mai vrea să ne mistifice ²⁾ cu afirmația: „Însă nu Eminescu însuși și-a schimbat terminația din *ovici* în *escu*, ci precum mi-a spus-o odată singur, Aron Pumnul, învățătorul său de de limba română . . . , l-a îndemnat să-și romanizeze terminația“).

* * *

Și fiindcă ajunserăm la debutul literar al lui Eminescu, insistăm. Înainte de toate rămâne să fim lămurii ³⁾ odată asupra următoarelor

¹⁾ Versificația *De-aș avea* . . . apărută la 25 Faur (9 Martie) 1866.

²⁾ Și aceasta nu e singura informație falsă pe care I. Negruzzi stăruie să ne-o debiteze pe socoteala lui Eminescu (și a altora!) în ale sale *Amințiri*. De altfel afirmația lui I. Negruzzi e definitiv infirmată prin faptul că Eminescu, bibliotecar în casa lui Pumnul (din toamna an. 1865 până la moartea lui Pumnul, în 24 Ian. 1866) își semnează daniile (vezi mai sus!) cu *M. G. Eminoviciu*!

³⁾ Le semnalăm acu în „Glasul Bucovinei“ Nr. 1221 din An. VI 1923; apoi în „Făt-frumos“ 1929, 131.

greu=cumpenitoare știri pe cari în articolul *Amintiri despre Eminescu* («Neamul românesc literar» An. I 1909, 686) ni le dă ardeleanul Aug. B. Sînceleanu: »Eminescu, înainte de a colabora la *Familia*, publicase mai multe poezii în *Aurora*, foaie beletristică ce apărea în Oradea=Mare, supt direcția lui Iustin Popfiu«. — »Pe vremea aceea« — zice Sînceleanu — »eram prin clasa a V=a la liceul din Blaj și eram abonat la *Aurora*, în care începuse Eminescu a publica poezii... Nu=mi mai aduc aminte subiectul celor poezii..., dar ceea ce=mi amintesc foarte bine este că ele mă fascinau și că admiram cu deosebite limba. De altfel el era admirat de toată lumea, — vorbesc de elevi — din Blaj, și aceasta cu atât mai mult, că se spunea că poetul acesta e un băiat tânăr«. — Nu cunoaștem această *Aurora* dela Oradea=Mare și n'o cunoaște nici repertoriul Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești* 1913. Ce fel de „poezii“ vor fi fiind aceste preținse prime versificații ale lui Eminescu, publicate „înainte de a colabora la Familia“? Cum le-a fi iscălit... *Eminovici*. E, se pare, vorba de un Eminescu pe care elevii Blăjeni îl cunoșteau acu (chiar în persoană)... De când? Despre ce an vorbește deci Sînceleanu?

Și, fiind deci iarăși vorba de debutul literar al lui Eminescu, trebuie să purcedem tot dela Ștefanelli (42), care ne informa acu pentru anul 1864: »Eminescu ne spunea că scrie poezii și că a început și o piesă de teatru“. Iar descoperiri ca cele ale lui Gh. Bogdan=Duică în „*Datîna*“ An. VII 1929 Nr. 7—9, 131—132 (articolul *Dintr'ale lui Eminescu*), unde (după manuscrisul¹⁾ academic 2259) Eminescu însuși ne dădea (la 1878) „pentru propria sa contabilitate poetică“ (Bogdan=Duică), o înșirare (cronologicește desordonată) a 45 de versificații¹⁾ dintre anii 1865 și 1870, — par a ne lămuri. Este d. p. aice, între cele 14 versificații *nedatate*, înșirată (după *De=aș avea* din „1865 Septembrie“) și versificația „*Cine=i: Steaua mării (Din drama Steaua mării)*“! Deci: **drama** „*Steaua mării*“! Ne întrebăm acum: Oare această dramă, de care n'avem nici o altă știre, n'o fi ea chiar cea știută dela Ștefanelli (42), din 1864?... Dar ce=lalte (de altfel necunoscute) versificații înșirate de Eminescu, fără dată, în registrul contabilității sale poetice: *Când norii... Steaua vieții; Îngere palid; Lida* — din ce an or fi venind? Din 1864??

¹⁾ Manuscris văzut și de I. Scurtu, care însă menționează (vezi ediția *Geniu pustiu* 1904, XXV) că acest Ms. Ac. Rom. 2259 ff. 16—39 numerează, nu 45, ci 1—35 versificații! (?)

Fapt vrednic de specială atenție e apoi că *De-aș avea* și *Din străinătate*, apărute în „Familia” abia la 1866, sunt datate în amintitul manuscris 2259 cu 1865, deci cu data zămisirii lor. Drept care reținem că „postuma” *Un roman* (ed. 1908, 269) e datată de Eminescu cu 1865—1877.

Încât bilanțul bibliografic pentru debutul literar al lui Eminescu, fiind în funcție de lămurirea unor întrebări ca cele deschise mai sus, încă nu poate fi încheiat.

Un alt fapt însă urmează, probabil, să mai fie înregistrat aici. La 27 Iunie st. nou 1866 redacția revistei „Familia” poseda acum manuscrisul lui Eminescu *Lațul de aur*, *Novelă svediană* (apărută în „Familia” 1866, 394 ș. u. și reeditată sub sugestia lui Gh. Bogdan-Duică, de O. Boitoș și N. Jugănarul la Cluj 1927). Traducerea acestei romantice povestiri a lui Onkel Adam e făcută de sigur din nemțește — cum vom dovedi noi — și probabil în mediul nemțesc dela Cernăuți, în fișna bibliotecii elevilor din casa lui Pumnul, sau chiar în căsuța din „Feidgasse” (vezi mai sus). Vânzolelile hoinarului Eminescu, după dispariția sa din Cernăuți (în 1866), cu greu i-ar fi dat răgazul să se mai ocupe de traduceri.

Fapt cert însă și singurul fapt cert cunoscut din scurta petrecere a lui Eminescu la Cernăuți, după moartea lui Pumnul, e acel act de *hotărâre*: trimiterea unui mănunchiu de versificații *Familiei* lui I. Vulcan. Și faptul acesta fu parecă o prevestire a celor ce trebuiau să urmeze: În lupta cu îndemnurile de toate zilele, de a-și isprăvi școala, Eminescu era să nu se deie biruit decât altor, cu mult mai poruncitoare îndemnuri: Imperativul categoric al creației (care chiar în debutul său se afirmă „dela Nistru pân' la Tisa”).

Înfrățit cu poezia deci, certat de toți ai săi, orfan de ocrotitorul său Aron Pumnul, dispare din Cernăuți odată cu primăvara anului 1866. Nimeni dintre colegii săi n'a știut când a plecat și încotro o apucase. Abia mai târziu se răspândi zvonul că petrece în Ardeal (Ștefanelli, 44) — în Blajul lui Pumnul și al altor (?) descinderi blăjene ale sale... (?). Iar «Familia» din 14 August 1866 aducea următoarea chemare a Bucovinei din partea unui pribeag definitiv confundat în vâltoarea *rătăcirilor* de bună voie :

La Bucovina

N'oiu uita vreodată, dulce Bucovină,
Geniu-ți romantic, munții în lumină,
Văile în flori,

Râuri resăltânde printre stânce nante,
Apele lucinde'n dalbe diamante
Peste câmpii'n zori.

Ale sorții mele plângeri și surise
Îngânate'n cânturi, îngânate'n vise,

Tainic și ușor,

Toate=mi trec prin gându=mi, trec pe dinainte,

Inima mi=0 fură și cu dulci cuvinte

Imi șoptesc de dor.

Numai lângă sânu=ți geniile rele,

Care îmi descântă firul vieții mele

Parcă dormita,

Mă lăsară'n pace, ca să cânt în lume...

.....

... Ochiul îmi sclipește, genele=mi sânt pline

Inima mi=e grea;

Astfel totdeauna, când gândesc la tine

Sufletul mi=apasă nouri de suspine,

Bucovina mea!

* * *

Drumul lui Eminescu de aci înainte e și mai îmbrăcat în întunec. Informația — nelămurită, mistică, legendară. Ani ai celei mai desăvârșite desbrăcări de toată grija cea lumească... Din înegurarea lor de singurătate și suferință va răsări cu atât mai luminos *lucefărul* poeziei românești.

Leca Morariu

Multe și mărunte...

Doina (Versul: *Mânca=i=ar inima câinii*). — Eminescu citește multă literatură veche; și bisericească. Va fi cunoscut și canonul ieșirii sufletului? Aici se zice, iar eu (în lipsă de vr'un text vechiu) citez din *Molitvelnic* (Sibiu 1874, p. 338): „Că ce folos îmi este mie, când sufletul se trage întru înfricoșate munci, iar trupul se cântă de voi; lasați-l pre dânsul neîngropat, ca să mănânce câinii inima mea“. (Din: rânduiala la eșirea sufletului).

Dovadă că Eminescu a cunoscut acel canon se află în ediția Cuza, p. 283, coloana din stânga, unde, în drama *Bogdan-Dragoș*, o replică a lui Sas este însoțită de regia „*S'aud rugăciunile la eșirea sufletului*“.

* * *

La moartea lui Aron Pumnul. — Vers. 2: Cu cipru verde ncinge antică fruntea ta.

Vre-o imitație școlară a unui vers latinesc: *Nunc decet viridi nitidum caput impedire myrtho?*

* * *

Versuri de Eminescu? — Petre Muresianu Sireganul atribue lui Eminescu (în *Transilvania* din Sibiu, 1888, p. 195) versurile:

Ca un stol de rîdunele
Plec din brațul mamei mele;
Frunză verde 'ngălbinită,
Taci inimă necăjită,
Taci, inimă, nu mai plânge,
Nu vărsa lacrimi de sânge.

Cum? și de unde?, nu știm.

* * *

Anunțarea îmbolnăvirii. — *Timpul* din 3 Iulie 1883 (nr.-ul 145) anunță boala lui Eminescu astfel:

„Unul dintre colaboratorii acestei foi, d. Mihail Eminescu, a incetat de a mai lua parte în redacțiune, atins fiind în mod subit de o gravă boală.

Ne place însă a spera că lipsa dintre noi a acestui stigmat confrate nu va fi de cât de scurtă durată și că ne va fi dată fericirea de a anunța venirea sa sănătos la funcțiunile de până acum“.

În 10 Iulie *Timpul* reproduce *Doina*, după *Convorbiri literare*. Versul *De la Nistru pân'la Tisa* imprima prompt o convingere despre gravitatea pierderii.

* * *

Relativ la epoca vieneză. — 1868: Societatea „România” ceruse ministerului de culte și instrucție o catedră de limba și literatura română. Ministerul austriac admitea o docentură (cu 4—500 florini anuali). Decanul facultății literare cerea, însă, un profesor, nu un „Sprachmeister“.

„România” mai ceru și ajutoare pentru societățile românești „Astra”, Aradana și din Bucovina (Viena, 12 Ianuarie 1869).

Președintele societății era C. Aronovici, stud. în medicină, iar secretar Art. P. Alexi, mai târziu profesor de științe naturale, istoric al războiului de independență (publicat în Graz), culegător de poezii

populare — și dat în judecată pentru ateism — de cine?, de un excelent capitol din Gherla!

Vezi revista *Transilvania*, 1869, p. 277.

*

1869: Pentru legăturile „Junimei” (Iași) cu Viena culeg din ziarul *Federațiunea* (Pesta), 1869, p. 21, știrea că Iacob Negruzzi trimitea, din Berlin, „României” o felicitare.

* * *

Chibiciu, amicul lui Eminescu. — Chibiciu era Bucovinean. Întreb: Tatăl lui Chibiciu a fost Ioan Ch., consilier consistorial, protoiereu și paroh la Vatra Dornei? A murit în a. 1866 (8/22 Dec.). În acel an era de 52 de ani; deci se născuse în 1814.

Mama fusese Melesima Corlațian.

(După *Albina* din Pesta, numărul 102).

Gh. B.-D.

* * *

Pripă filosofică. — Regretăm că până și d-l N. Bagdasar („Revista de filosofie” 1930, Nr. 3) se adaugă turmei nichiforo-crainicești care se prostern în osanale față de diletantul în ale literaturii Tudor Vianu (*Poezia lui Eminescu*). În adevăr, dacă „studiul d-lui Vianu trebue socotit printre tot ce s'a scris mai bun și mai temeinic până acum asupra lui Eminescu” (Bagdasar 347) — ce să mai zicem atunci d. p. despre G. Ibrăileanu, *Eminescu. Note asupra versului* (*Studii literare* 1930)? ... De altfel pentru eminoscologul T. Vianu — „a se vedea” (!) Gh. Bogdan-Duică în acest buletin! Iar apogeul pripei d-lui Bagdasar, în următorii difirambi: „lucrarea d-lui Vianu se caracterizează printr'o fermecătoare formă de expunere, ceea ce ne îndreptățește să-l așezăm printre cei mai buni mănuiitori ai stilului românesc de azi”!!! Dovadă și dovezi: 1. Nota noastră din acest buletin „Mihai Eminescu” 1931 pag. 4; și 2. podoabe de „fermecătoare formă” și minunat stil românesc (al lui T. Vianu) ca acestea: „în acele realizări ale sale care, ... sunt singurele care pot ilustra” ... (9); „Nu întrebuițăm ... scrierea lui Musset ca pe un izvor literar, dar ca pe un text în care putem afla analogia structurii sufletești pe care o regăsim ...” (30); „Sunt ... unele reflecții adânci în „Lumea ca voință și reprezentare”. „Iată pe una din ele” (82); „Exemplele sunt ... numeroase. Iată pe unele din ele” (97—98); „Eminescu a procedat și în alte dăți la fel” (118) ... etc. etc. etc. ...

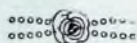
Și totuși d-l T. Vianu s'a încumetat să vorbească despre *Armonia eminesciană*! ...

L. M.

CUPRINSUL :

- Gh. Bogdan-Duică . . . Tudor Vianu : Poezia lui Eminescu
Victor Morariu . . . „Luceafărul“ în nemțește
D. Murărașu . . . Eminescu despre N. Bălăcescu
Gh. Bogdan-Duică . . . Eminescu la Iorgu Caragiale
Al. Ieșan . . . I. Petrovici, Contribuții la filosofia lui
Eminescu
Leca Morariu . . . Eminescu (monografie); Cap. VII : Elev
(sfârșit)
Gh. Bogdan-Duică și L. M. Multe și mărunte. . .

Abonamentul la Buletinul „Mihai Eminescu“

— se achită anticipativ ! —

